

LANDSCHAPPELIJK INRICHTINGSPLAN
GROOTE WOLDWEG 79, OOSTERWOLDE

COLOFON

Landschappelijk inrichtingsplan Groote Woldweg 79, Oosterwolde

In opdracht van: Gemeente Oldebroek | contactpersonen dhr. H. Kuipers en dhr. T. Hilhorst
Initiatiefnemer: Fam. Bos, Noorderbrink 9, 8097 TN Noordeinde
Datum: 30 mei 2023 (aanpassing van originele versie d.d. 7 maart 2022)
Uitvoering: Op 't Eekt Groenontwerp | J. Schuiling-Bakker | groenontwerper
M 06 – 51785941 | info@opheteekt.nl

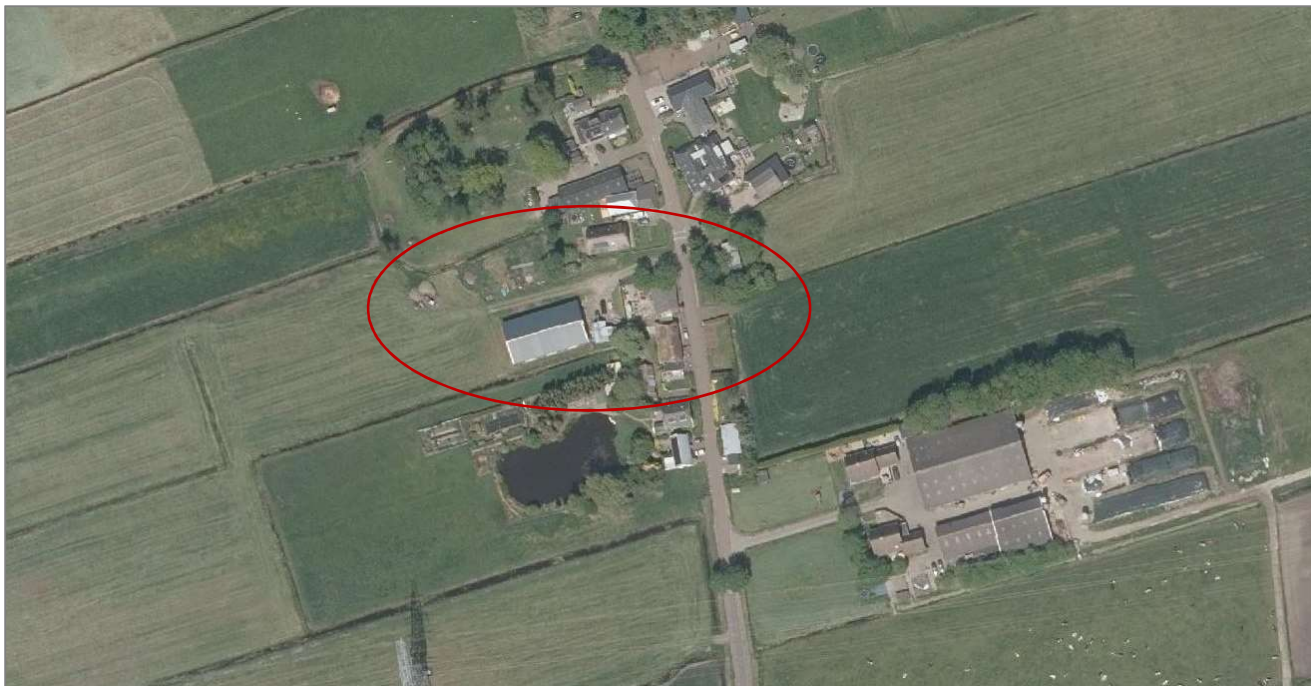
AANLEIDING

In het plaatsje Kerkdorp (onderdeel van Oosterwolde) is de familie Bos voornemens een nieuwe bedrijfswoning met (tijdelijke) mantelzorgunit te bouwen. Dit ter vervanging van de bestaande, bouwvallige woning met bijbehorende schuren op de voorzijde van het perceel Groote Woldweg 79. Op het achterterf staat een nieuwe schuur (kleinschalig garagebedrijf), welke behouden moet blijven. Tevens wordt er een nieuwe stal van ca. 150 m² gebouwd voor het huisvesten van pony's. De nieuwe situatie moet een ruimtelijke verbetering en kwalitatief hogere leefomgeving met zich meebrengen.

Het perceel valt onder het bestemmingsplan 'Buitengebied 2007' en kent de bestemming 'Agrarisch 4 – art. 6' en de dubbelbestemming 'Waarde – Archeologie 2'. Een klein deel van het perceel kent de bestemming 'Horeca', wat bestaat uit 40 m² parkeerruimte aan de noordzijde

en 152 m² parkeerruimte aan de zuidzijde van de Groote Woldweg. In de nieuwe situatie zal de bestemming 'Horeca' komen te vervallen. De agrarische functie zal de hoofdfunctie blijven en zal zodoende bepalend zijn voor de belevingswaarde het perceel c.q. gebied.

Binnen het provinciaal beleid wordt het plangebied aangeduid als Weidevogelgebied, Nationaal Landschap en als Waardevol open gebied. Door de ligging in het Waardevol open gebied wordt er extra aandacht gevraagd voor de landschappelijke inpassing. In dit plan wordt beoogd het perceel landschappelijk verantwoord in te richten vanuit een cultuurhistorische invalshoek. Hierbij is rekening gehouden met het Landschapsontwikkelingsplan Oldebroek (LOP, 2006)) en met de wensen van de eigenaren. Het perceel valt niet onder het Gebiedsplan Zoekzones Landschappelijke Versterking & Groene Wiggen (2010).

Äfb. Luchtfoto bestaande situatie Bron: Topokaart

HISTORIE

Het perceel ligt in de buurtschap Kerkdorp, op de verbindingsweg tussen Oosterwolde en Noordeinde, in de polder Oosterwolde.

In het Landschapsontwikkelingsplan van de gemeente Oldebroek wordt het landschap waarin het perceel ligt aangeduid als polderlandschap.

Door de geomorfologische vorming van het land in de laatste ijstijd (Saaliën), het klimaat en de activiteit van de mens is de landschappelijke hoofdstructuur van Oldebroek ontstaan. Er zijn 4 verschillende zones ontstaan, evenwijdig aan de kustlijn, bestaande uit: de Veluwe, het Middengebied, de Polder en de Randmeerkust. De Polder is opgedeeld in de Polder Oldebroek, Oosterwolde en de polder Oosterwolde.

De polder Oosterwolde is gelegen aan de Randmeerkust, wat vroeger bestond uit strandwallen, veenvorming en zeeklei. Regelmatig werd het gebied overstroomd, totdat men in de 12^e eeuw begon met het ontginnen van het veengebied. Er werd een kade aangelegd vanaf Oosterwolde naar het punt waar nu Noordeinde ligt. Deze kade fungeerde als ontginningsbasis en had Oosterwolde (= het huidige Kerkdorp) als kern. Een aantal andere oude kaden verdeelden het poldergebied in respectievelijk Noordermerk, Bolsmerk, Lummelermerk en Eektermerk.

Oosterwolde ligt op een brede dekzandrug, waarop al heel vroeg bewoning plaats vond. Aan de zuidzijde is een steile helling, welke overgaat in de veengronden van de polder Oldebroek. Aan

de noordkant is een geleidelijke helling, waar de afwisselende zandgronden overgaan in de klei op veengronden van de Polder Oosterwolde.

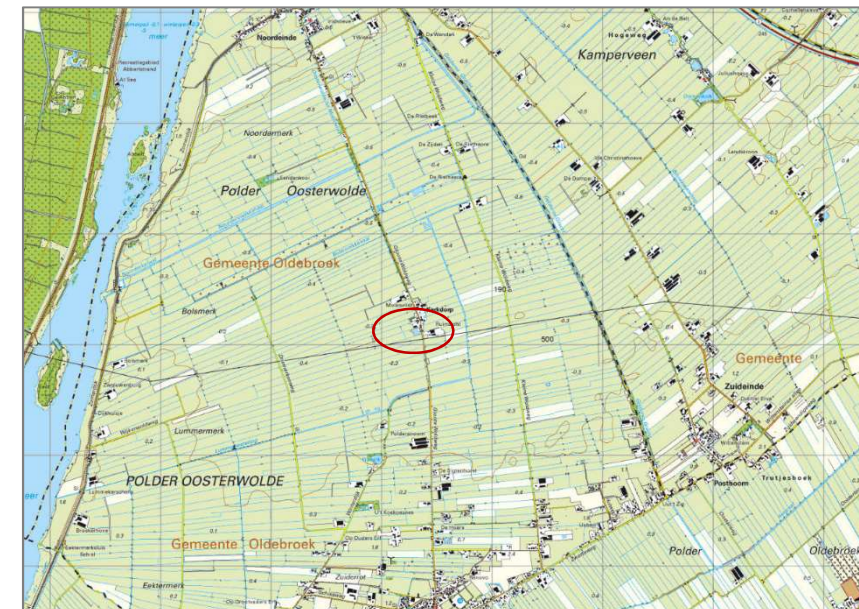
In de 14^e eeuw nam de invloed van de zee toe, waardoor er een laag klei over het veen werd afgezet. Door de wateroverlast moesten de bewoners zich terugtrekken op terpen. Dit gebeurde voornamelijk langs de Groote Woldweg en de Winterdijk. In 1357 werd begonnen met de aanleg van de Zomerdijk, maar deze werd eerst laag gehouden en deels open om van de slibbemesting te blijven profiteren. Tot aan de afsluiting van de Zuiderzee in 1932 liep de polder soms meerdere malen per jaar tot aan de Winterdijk onder water.

De polder Oosterwolde draagt duidelijk de kenmerken van een systematische ontginning met een verkaveling van parallel aan elkaar gelegen stroken of slagen, soms ook blokvormen. De kavels liggen haaks op de ontginningsas Groote Woldweg. Kenmerkend is dat de polder landschappelijk gezien weinig is veranderd na 1850. In de polder Oosterwolde liggen een weidevogelreservaat van Staatsbosbeheer en een eendenkooi.

Het polderlandschap kenmerkt zich door de weidse openheid met weinig bebouwing. Het gebied bestaat voornamelijk uit grasland, dat in gebruik is als agrarisch hooi- en weideland. Rondom de bebouwing (al of niet op een terp) is functioneel groen aangebracht. Het groen versterkt het contrast met het open landschap en verzacht de invloed van de bebouwing.

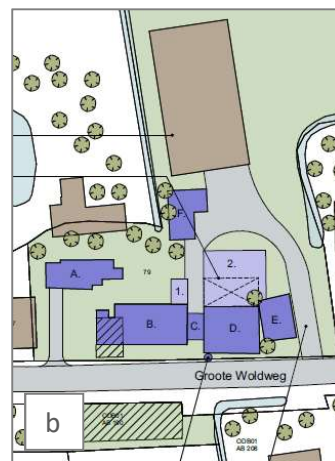
Afb. Kaartbeeld Polder Oosterwolde, omstreeks 1850 Bron: Topotijdreis

Afb. Kaartbeeld Polder Oosterwolde, huidige situatie Bron: Topotijdreis

INRICHTINGSPLAN inventarisatie en analyse

- > Boerderij (bouwjr. 1885) met opstallen, lintbebouwing langs doorgaande weg, 3 m uit erfrens
- > Erf is besloten en klein (tot 2012), aflopend van peil 0 tot peil -70
- > Vergroten bouwblok en plaatsen schuur in 2012 (peil -100) > schaalvergroting opstallen en erf
- > Overkant doorgaande weg: perceel met parkeerplaatsen (tot peil -50)> open karakter
- > Kwaliteit: verbinding met open polderlandschap door zichtlijnen
- > Bestaande beplanting op erf > 4 solitaire bomen en enkele heesters > slechte conditie
- > Bestaande kniphaag 'overtuin' > deels beuk/deels conifeer > conifeer niet inheems

Afb. a. Situering in landschap b. Plattegrond bestaande situatie c. Foto's bestaande situatie

INRICHTINGSPLAN uitgangspunten en toelichting

UITGANGSPUNTEN

- > verbetering kwaliteit polderlandschap > visie Streekplan Waardevol open gebied en LOP
- > openheid en zichtlijnen handhaven, waar mogelijk versterken
- > opstreckende strokenverkaveling accentueren door beplanting
- > wijziging maat en schaal > verbinding nieuwe woning met schuur/garage
- > groen erf als solitair element in landschap
- > toepassen cultuurhistorisch element boerenerf
- > brede inrit c.q. inrit vrij houden voor recht van overpad
- > vrije zichtlijn voor burens nr. 81 naar polderlandschap
- > dierenweide
- > bescherming tegen wind > groene zone achter ponystal

TOELICHTING INRICHTINGSPLAN

De identiteit van de plek vraagt om een landschappelijke inpassing, waarbij de hedendaagse bebouwing een cultuurhistorisch verantwoord groen kader krijgt.

In de oude situatie vormen de lage boerderij en kleine schuren een klein, besloten erf. Na de bouw van de schuur/garage is de maat en schaal van het erf veranderd. De nieuwe bedrijfswoning sluit hier beter op aan. Het erf is door verruiming van het bouwblok groter geworden en ligt deels op peil -100.

De kwaliteit en/of situering van de huidige beplanting is zodanig dat alleen een bestaande boom in de hoek van het perceel naast nr. 77 wordt gehandhaafd.

Door bij de inrichting enkele principes van het boerenerf toe te passen, wordt de bebouwing meer in het landschap opgenomen en is de inrichting cultuurhistorisch verantwoord. Doordat de nieuwe voorgevel meer naar achteren wordt geplaatst, zal ook het straatbeeld t.p.v. nr. 79 meer open zijn.

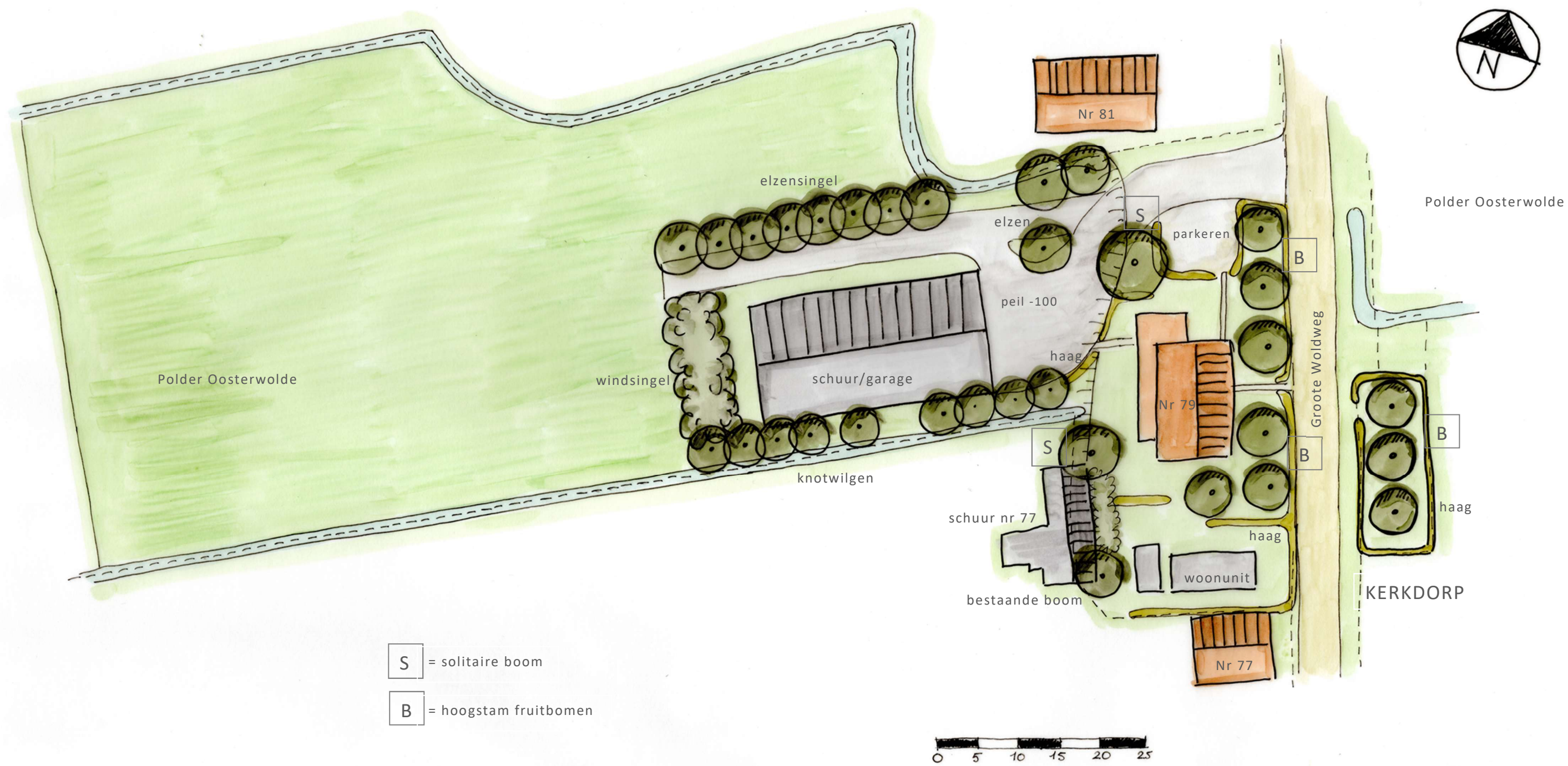
De boomgaard als cultuurhistorisch element komt terug in de hoogstam fruitbomen aan de voorzijde van de woning en aan de overkant van de weg. Het geheel wordt omlijst door een kniphaag van veldesdoorn, welke zorgt voor verbinding met het landschap en functionele geledingen in de ruimte rondom de woning.

De verbinding met het landschap door een open zichtlijn over de sloot langs de schuur/garage wordt versterkt door de solitaire boom aan het begin en de rij knotwilgen aan de andere kant van de zichtlijn. Aan de andere kant van de schuur/garage is er een open zichtlijn naar het landschap, welke wordt versterkt door de verbinding van de solitaire boom met de elzen en elzensingel langs de dierenweide. De houtsingel met inheemse boomvormer en heesters achter de ponystal houdt niet alleen de wind tegen, maar draagt tevens bij aan de groene omlijsting van het perceel.

Afb. Versterken kwaliteit open polderlandschap

INRICHTINGSPLAN schets

INRICHTINGSPLAN GROOTE WOLDWEG 79 TE OOSTERWOLDE

INRICHTINGSPLAN beplanting

TOEGEPASTE BEPLANTING

De beplanting bestaat uit inheemse soorten die zijn afgestemd op de ondergrond. Bij de solitaire bomen is gekozen voor een walnoot vanwege de cultuurhistorische achtergrond. In het lagere deel van het perceel is sprake van waardveengrond. Op het hogere deel is een nieuwe laag grond aangebracht op de bestaande ondergrond. Van oorsprong is dit weideveengrond.

HAAG

Veldesdoorn (Acer campestre): H 100 cm B 50 cm, aanplanten in 1 rij met een onderlinge afstand van 25 cm, aanplanthoogte H 80 cm.

BOMENRIJ knotbomen

Schietwilg (Salix alba): aanplanten met onderlinge afstand van 4 m, stamdikte 8/10 cm.

BOMENRIJ elzensingel

Zwarte els (Alnus glutinosa): voor een natuurlijk beeld aanplanten met een variabele onderlinge afstand van 1 tot 4 m, voor een gecultiveerd beeld aanplanten met een onderlinge afstand van 3 tot 4 m, aanplanthoogte 200-250 cm.

WINDSINGEL

Boomvormer: <i>zwarte els (Alnus glutinosa)</i>	10%
Struikvormer: <i>geoorde wilg (Salix aurita)</i>	20%
<i>sporkeboom (Rhamnus frangula)</i>	20%
<i>eenstijlige meidoorn (Crataegus monogyna)</i>	20%
<i>wilde gagel (Myrica gale)</i>	20%

Singel aanplanten in minimaal 2 rijen met onderlinge afstand van 1 m, aanplanten als bosplantsoen H 100 cm

SOLITAIRE BOMEN

Witte paardekastanje (Aesculus hippocastanum): aanplanten met stamdikte 12/14 cm.

Gewone walnoot, okkernoot (Juglans regia): aanplanten met stamdikte 12/14 cm.

HOOGSTAM FRUITBOMEN

Peren > *‘Gieser Wildeman’*: stoofpeer – pluk okt – gebruik okt/mrt

‘Conférence’: handpeer – pluk okt – gebruik okt/nov

Appels > *‘Groninger Kroon’*: hand/keukenappel – pluk sept/okt – gebruik nov/jan

‘Present van Engeland’: hand/keukenappel – pluk okt – gebruik nov/jan

Pruimen > *‘Dubbele Boerenwitte’*: pluk aug

‘Hauszwetsche’: pluk sept

Aanplanten met stamdikte 10/12 cm.

Afb. Referentiebeelden knotbomen wilg, hoogstam fruitbomen en elzensingel

TOEGEPASTE CULTUURHISTORISCHE ELEMENTEN

BOERENERF

De inrichting van het boerenerf is vanouds bepaald door de plek in het landschap en de taakverdeling tussen de boer en boerin. Een boerenerf is een begrensd stuk grond waarop de boerderij, verschillende schuren, hooiberg, mestvaalt, boomgaard en de sier- en moestuin liggen. Het boerenerf is door beplanting, hekken of een sloot afgescheiden van het akker- of weideland. De natuurlijke afscheiding kan bestaan uit een windsingel of rijen knotbomen.

Typerend voor een boerenerf is de verdeling in ‘voor’ en ‘achter’, refererend aan de duidelijke verdeling in taken tussen de boer en boerin. De boerin zorgde vooral voor de zaken die met het gezin en de huishouding te maken hadden en de boer zorgde voor de zaken die met het bedrijf in verband stonden. ‘Voor’ en ‘achter’ werden door een denkbeeldige lijn tussen de verschillende gebouwen van elkaar gescheiden. Deze lijn kan globaal over het gehele erf worden doorgetrokken, waardoor de functionele scheiding tussen wonen en werken goed zichtbaar wordt. De boerin zorgde voor de moestuin, boomgaard en siertuin, deze liggen in het algemeen aan de voor- en zijkant. Het onderhoud van ‘voor’ was vrij intensief, dit gedeelte had veelal een sierfunctie. De boer was ‘achter’ op het erf of op het land bezig. Het onderhoud in dit gedeelte was extensief, er stond ook minder groen, dit was de plek waar de zakelijke contacten van de boer plaats vonden overdag.

Aan de ‘voor’kant stond de meeste beplanting, meestal de ‘luxere’ soorten vanwege de hogere sierwaarde. Rondom de siertuin, moestuin en boomgaard kon een haag staan en werden er solitaire bomen en heesters met een sierfunctie gebruikt. Aan de ‘achter’kant stond vooral streekeigen inheemse beplanting, afwisselend hoog en laag, vaak singelachtig. Achter op het erf stond een geriethoutbosje voor de houtvoorziening.

De plek in het landschap was bepalend voor de invulling van de perceelsranden. In het open landschap werd vaak een windsingel of mantel aangelegd. Dat gebeurde minder in het besloten landschap vanwege luwte van de bomen uit de omgeving.

KNIP- OF SCHEERHAAG

Knip- en scheerheggen zijn al eeuwenlang als lijnvormige landschapselementen te vinden in het Nederlandse landschap en kennen hiermee een sterke samenhang. Een haag bestaat uit aaneengesloten begroeiing van inheemse struiken, die regelmatig worden geknipt of geschoren. Ze werden op het boerenerf vaak aangeplant rondom boomgaard en moestuin. Rondom het erf functioneerde de haag als eigendoms- of perceelsscheiding. Hagen zijn functioneel als windscherm en in het geval van een doornige haag is er ook sprake van een veewerende functie.

Langs rivieren kwamen hagen voor om de waterstroom bij overstromingen te remmen en te verdelen, zodat het vruchtbare slib kon bezinken. Bij hoge rivierwaterstanden zorgt de haag voor een permanente afrastering. Daarnaast houden ze de grond vast en dragen ze bij aan een goede waterhuishouding. De soort haag is afhankelijk van de standplaats in het landschap, voorbeelden zijn meidoorn, haagbeuk, beuk, hondsroos, egelantier, veldesdoorn, wilde liguster, veldesdoorn.

Ook veel dieren hebben profijt van de aanwezigheid van een heg. Vogels gebruiken het als broedplaats, veel kleine zoogdieren vinden er voedsel en een schuilplaats en voor vleermuizen is een haag erg belangrijk als oriëntatiepunt.

HOOGSTAMBOOMGAARD

Al vele eeuwen wordt in Nederland fruit geteeld in hoogstamboomgaarden. Aanvankelijk waren het vooral kloosters, kastelen en landgoederen. Eind 19^e eeuw begon een grote uitbreiding aan fruitboomgaarden. Onder invloed van de landbouwcrisis stapten veel agrariërs in het rivierengebied over van graanteelt naar hoogstamfruit. Een groot voordeel van het hoogstamfruit was dat er dieren onder konden grazen. Vanaf 1950 vond de opkomst van de moderne fruitteelt (laagstam) plaats en kwam er minder aandacht voor de hoogstamboomgaard. Hoogstamboomgaarden hebben een grote ecologische waarde door het bieden van nestgelegenheid aan allerlei vogels. Een heg om de boomgaard vergroot de natuurwaarde van de boomgaard.

TOEGEPASTE CULTUURHISTORISCHE ELEMENTEN

SOLITAIRE BOOM

Een solitaire boom (of ook bomengroepen) werd regelmatig aangeplant in het weiland als schaduw voor het vee of voor het landschappelijk beeld. Ook werd een solitaire boom regelmatig op de hoek van het perceel aangeplant als afbakening of gewoon als sierboom geplant. Bepaalde solitaire bomen hadden naast de sier- en schaduwfunctie ook een ander nut. Voorbeeld daarvan is de walnoot, deze had een een mug- en vliegwerende functie en werd daardoor vaak in de buurt van de keuken gezet of in de buurt van het jongvee.

HOUTSINGEL

Een houtsingel is een lijnvormige aanplant van bomen en/of struiken van 4 tot maximaal 20 meter breed. Houtsingels werden vooral op de lagere zandgronden aangelegd, meestal parallel aan sloten. De singels leverden brand- en geriefhout, waaraan in het gemengde bedrijf grote behoefte was. Omdat de boer verschillende diktes hout nodig had, werd een hakhoutbeheer gevoerd. Door de komst van prikkeldraad, de schaalvergroting en ruilverkavelingen zijn veel houtsingels verdwenen. De houtsingel heeft landschappelijk en ecologisch een belangrijke verbindende functie. In het open landschap fungeert de houtsingel eveneens als bescherm laag tegen de sterke en koude wind.

KNOTBOMEN

Een rij knotbomen is een lijnvormig landschapselement. Het zijn bomen met een stam van 1.5 tot 2 m lengte, waarbij boven op die stam periodiek de daar groeiende takken of pruik worden gesnoeid. Door het regelmatig snoeien ontstaat er een vergroeiing van de stam: de knot. Het hout werd voor allerlei doeleinden gebruikt: klompen, bezemstelen, takkenbossen voor ovens, stelen voor gereedschap, oeverbeschoeiingen, hekken. Knotbomen komen al vóór het begin van de jaartelling voor. Het gaat dan om de soorten wilg, es, populier, els, eik, haagbeuk. Knotbomen kennen een grote ecologische waarde voor verschillende soorten vlinders, vogels en insecten.

ELZENSINGEL

Een elzensingel is een lijnvormig landschapselement, bestaande uit 1 of 2 rijen beplanting van voornamelijk zwarte elzen. Ze staan vaak aan weerszijde van een sloot of greppel en zijn ontstaan langs perceels- of eigendomsgrenzen. De voornaamste functie was het leveren van geriefhout, brandhout en in mindere mate brandhout. De singels hadden daarnaast de functie van veekering en het geven van schaduw aan het vee. Na sloten zijn elzensingels de oudste voorkomende landschapselementen in Nederland. Ze komen van oudsher voor in weidegebieden op natte, laaggelegen zandgronden en op de overgangen van veen of zeeklei naar zandgrond. Ecologisch gezien zijn ze belangrijk voor vlinders, vogels, insecten, vleermuizen en kleine zoogdieren.

